

УДК 378.147:78

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

Гао Юань

У статті представлений теоретичний аналіз наукових підходів до понять "інноваційність", "інноваційний потенціал", "інноваційний потенціал особистості". На основі методологічного аналізу автор розглядає основні складові інноваційного потенціалу особистості й уточнює складові компоненти поняття "інноваційний потенціал педагога-музиканта": мотиваційно-ціннісний, когнітивний, суб'єктно-операційний та рефлексивний.

Ключові слова: інноваційність, інноваційний потенціал, інноваційний потенціал особистості, педагог-музикант.

В статье представлен теоретический анализ научных подходов к понятиям "инновационность", "инновационный потенциал", "инновационный потенциал личности". На основе методологического анализа автор рассматривает основные составляющие инновационного потенциала личности и уточняет компоненты понятия "инновационный потенциал педагога-музыканта": мотивационно-ценностный, когнитивный, субъектно-операционный и рефлексивный.

Ключевые слова: инновационность, инновационный потенциал, инновационный потенциал личности, педагог-музыкант.

The article presents a theoretical analysis of scientific approaches to the concepts of "innovations", "innovative capacity", and "innovative capacity of an individual". Taking into account the methodological analysis, the author considers main components of the innovative capacity of an individual and clarifies components of the concept "innovative capacity of a teacher-musician": motivational-value, cognitive, subject-operating and reflexive.

Psychological and pedagogical sciences define innovations as a separate characteristic of the subject of innovative activities, its ability to perceive, assess and implement new ideas and techniques. Assuming that innovations facilitate the flow of innovation process, this concept can be interpreted as a distinct capability, especially an intellectual one, which is an integral factor for successful implementation of innovations in material and spiritual spheres.

As the essential category, the innovative capacity describes the human capacity for a meaningful and differentiated perception of innovations in the world with which it interacts.

The phenomenon of innovative capacity of a teacher-musician is a complex integrative unity of personality traits, whose development depends on many factors and is driven by different preconditions and has some ways to deploy potential, professional and personal resources. Within the theoretical part of the research of the innovative capacity structure of an individual, the conceptual elements of the innovative capacity of a teacher-musician are defined, which are considered to be important to implement in the practice of art studies.

Key words: innovations, innovative capacity, innovative capacity of an individual, teacher-musician.

Постановка проблеми. Узагальнюючи розробки дослідників проблеми інноваційного потенціалу особистості, зазначимо, що ключовими аспектами її розуміння є: перебіг основних психічних процесів особистості; детермінанта пізнавальної діяльності, обсяг і якість інформації, яку має особистість на конкретний момент; психологічні якості, які актуалізуються з ініціативи самого суб'єкта; взаємозв'язок між внутрішніми процесами та їх проявом ззовні.

У цьому контексті нам імпонує думка М. Яковенко про інноваційність як якісну інтегральну характеристику особистості, що включає в себе сукупність окремих властивостей [13].

Психолого-педагогічна наука розглядає інноваційність як окрему характеристику суб'єкта інноваційної діяльності, як його здатність сприймати, оцінювати та здійснювати впровадження нових ідей та технологій. Виходячи з того, що інноваційність сприяє перебігу інноваційних процесів, дане поняття можна трактувати як окрему здібність, передусім інтелектуальну, що є важливою передумовою успішного здійснення інноваційної діяльності у матеріальній або духовній сфері.

Як зазначає П. Фролов, інноваційність може бути розглянута не тільки як відносно самостійна, окрема, ізольована особистісна риса, але і як певна типотворююча ознака, "особистісний синдром" [12, с. 210], ядром якої є інноваційний потенціал особистості. Таким чином, проблема інноваційності актуалізує дослідження науковців у напрямку такої категорії, як інноваційний потенціал особистості.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Поняття "інноваційний потенціал особистості" не має усталеного визначення. Науковці розглядають поняття "інноваційний потенціал особистості" у різних аспектах, а саме: у феноменологічному просторі (Ю. Власенко); як певний комплекс соціально-антропологічних якостей, що ініціюють нададаптивну активність людини та забезпечують психологічну готовність генерувати, сприймати, реалізовувати нововведення, а також вчасно відмовлятися від застарілих недоцільних способів діяльності (О. Михайлова); як підґрунтя для розгортання інноваційної поведінки та інноваційної діяльності як проявів нададаптивної активності людини (Е. Галанжинський, В. Ключко, О. Кузнєцова, О. Саннікова та інші). Варіанти уявлень щодо структури інноваційного потенціалу особистості представлені у наукових розвідках М. Белан, Г. Герасимова, Л. Ілюхіної, Ю. Кучерявої, Л. Овсянкіної та інших).

Узагальнення та співставлення наукових досліджень структури інноваційного потенціалу особистості, дозволило зробити висновок, що в авторів спостерігається розбіжність у формулюванні, визначенні змісту, описові структурних компонентів досліджуваного поняття.

Мета даної статті полягає в окресленні змісту та структури інноваційного потенціалу педагога-музиканта на основі існуючих точок зору і варіантів трактовок, представлених у науковій літературі.

Виклад основного матеріалу. Як сутнісна категорія інноваційний потенціал характеризує здатність людини до осмисленого, диференційованого сприйняття інновацій в образі світу, з яким він взаємодіє. Як динамічна характеристика інноваційний потенціал відображає генералізовану властивість особистості здійснювати активно-перетворювальний спосіб взаємодії зі світом, визначаючи перспективу ставлення людини до світу і самої себе [11].

У своїй розвідці зосередимо увагу на потрактуванні інноваційного потенціалу особистості Ю. Власенко. Автор рельєфно й об'ємно характеризує дане поняття як динамічну поліфункціональну складну систему, що характеризує можливості людини до диференційованої, усвідомленої, активної інноваційної взаємодії зі світом на різних рівнях: із природою як середовищем, із соціумом, у межах культури, а також на вищому рівні – організації власного життя.

На нашу думку, таке широке розуміння Ю. Власенко інноваційного потенціалу особистості, скероване тенденціями сучасної наукової парадигми щодо "людини, яка змінюється у мінливому світі" [6].

Цілком слушними вважаємо твердження Ю. Власенко, що інноваційний потенціал особистості характеризує здатність людини до конструктивного, нестереотипного мислення та поведінки в новій ситуації, до виявлення нових способів вирішення проблем, усвідомлення та розвитку свого інноваційного досвіду. Основними компонентами інноваційного потенціалу, на думку дослідниці, є потенційні можливості людини у гносеологічному (можливість виявлення нового інформаційного простору та орієнтації в ньому), аксіологічному (можливість адекватної оцінки нового явища), праксеологічному (можливість ефективно діяти в новій ситуації) аспектах [3].

З точки зору синергетичної парадигми характеризує інноваційний потенціал особистості І. Миронова і представляє його як складну синергетичну конструкцію, в якій переплітаються і співвідносяться особистісні цінності (цінності–цілі, цінності–відносини, цінності–освіти, цінності–засоби, цінності–якості), здібності і можливості особистості (обсяг і якість наявних знань, умінь і навичок, особистий досвід), індивідуальні особливості особистості різних психічних процесів (увага, пам'ять, мислення), біологічно обумовлені особливості особистості (темперамент, задатки, звички, інстинкти тощо), стійкість особистості як сталість і протидія зовнішнім і внутрішнім несприятливим впливам інноваційного середовища; цілепокладання особистості в досягненні поставлених цілей, орієнтованої не так на корисний результат, а прагненням, насамперед, реалізувати свій інноваційний потенціал; індивідуальність особистості як уміння особистості здійснювати саморозвиток і знаходити адекватні способи розкриття і нарощування своїх прихованих можливостей і здібностей, накопичуючи особистісний ресурс для вирішення будь-якої задачі та досягнення певної мети [8].

Заглиблюючись у проблему структурних складових інноваційного потенціалу педагогів-музикантів, ми дослідили праці українських і російських науковців (М. Белан, А. Бефані, Є. Галанжинський, О. Зеленіна, В. Клочко, Ю. Кучерява, О. Михайлова, Л. Овсянкіна, Т. Терехова), у яких з різних позицій згенеровані основні сукупності характеристик даного феномену.

На увагу заслуговує запропонована структура інноваційного потенціалу особистості Л. Овсянкіною, яка розглядає даний феномен крізь призму функціонування мотиваційної, емоційно-вольової сфери, пізнавальних процесів та індивідуально-психологічних особливостей і визначає інноваційний потенціал педагога як сукупність соціокультурних і творчих характеристик його особистості, готовність удосконалювати педагогічну діяльність. Такими характеристиками є бажання і можливості розвивати свої інтереси, уявлення, здатність шукати і впроваджувати власні нетрадиційні шляхи оптимізації навчально-виховного процесу [10].

М. Белан представляє інноваційний потенціал як ресурс, який включає такі компоненти, як мотиваційний, самооцінка, ціннісно-смысловий, комунікативний [1, с. 31].

З точки зору А. Бефані, інноваційний потенціал особистості має таку структуру: ціннісно-мотиваційний блок, загальні розумові здібності, особливості соціального інтелекту, інтегральні соціально-психологічні характеристики особистості [2, с. 18–25].

На думку Ю. Кучерявої, інноваційний потенціал визначається рівнем сформованості наступних компонентів: потребою та умінням визначення педагогічної проблеми; бажанням вести науково-пошукову роботу: введенням інновацій у навчальний процес; володінням методиками авторських розробок, не боязну експерименту; здатністю здійснювати інноваційну діяльність. Він виявляється також у прагненні педагога до активної творчої позиції у професійній діяльності [7].

Згідно висновкам В. Клочко та Е. Галажинського, інноваційний потенціал містить: особистісні якості (толерантність до невизначеності, здатність до виправданого ризику, відповідальність, потреба у самореалізації, мотивація досягнення, рефлексивність, креативність (якості інтелекту, інтелектуальна ініціативність); компетенції, передусім такі, як проектна, комунікативна, інформаційна; вітальність – особливості ціннісно-смыслові організації життєвого світу, життєстійкість, суверенність, працездатність, мобілізаційний потенціал, рівень саморегуляції, орієнтація на певну якість життя [5].

О. Михайлова вважає, що інноваційний потенціал особистості складається з трьох основних інтегративних компонентів: креативність, інноваційність, створення [9].

О. Зеленіна розглядає інноваційний потенціал педагога як комплекс професійно-значущих особистісних якостей, які поновлюються довільно, тобто скеровуються самою особистістю відповідно до поставлених цілей інноваційної діяльності. Структура інноваційного потенціалу у дослідженні автора представлена двома складовими: операціональною, пов'язаною зі специфікою інноваційної діяльності, і особистісною, що дозволяє педагогу шляхом прояву своїх професійно-значущих особистісних якостей ефективно брати участь в інноваційній діяльності [4]. Найбільш розгорнуто структуру інноваційного потенціалу особистості – на елемент-

ному, компонентному та субсистемному рівнях – вивела Т. Терехова. У дослідженнях науковця організація структури інноваційного потенціалу особистості на елементному рівні представлена взаємопов'язаними складовими: волява регуляція; особистісна готовність до змін; креативність та інноваційність як особистісні характеристики; лояльність до професійної діяльності; особистісні цінності; смислові утворення; соціальна (інноваційна) роль; лояльність до конкретної праці в рамках інноваційного процесу; самосвідомість; інтерес як характеристика і емоція; конформізм; саморегуляція; мотиви досягнення і соціального визнання. Організація структури інноваційного потенціалу особистості на компонентному рівні представлена наступними складовими: компонент мотивів, компонент самооцінки, компонент особистісних смислів, комунікативний компонент; на субсистемному рівні – трьома складовими категоріями: когнітивною, смисловою і категорією впровадження [11].

Узагальнення та співставлення наукових досліджень структури інноваційного потенціалу особистості дозволило зробити загальні висновки і визначити власний варіант структури інноваційного потенціалу педагога-музиканта, у якій ми виділяємо чотири компонентних блоки – мотиваційно-ціннісний, когнітивний, суб'єктно-операційний та рефлексивний.

Висновки. Феномен інноваційного потенціалу педагога-музиканта – складний інтегративний комплекс якостей особистості, розвиток якого залежить від багатьох факторів, обумовлюється різними передумовами і має певні шляхи розгортання потенційних, професійно-особистісних ресурсів. В рамках теоретичної частини дослідження структури інноваційного потенціалу особистості окреслені концептуальні інноваційного потенціалу педагога-музиканта, реалізація якого в практику мистецької освіти, на наш погляд, необхідна.

Література

1. Белан М. А. Смысловое наполнение инновационного потенциала личности / М. А. Белан // Психология в экономике и управлении. – 2015. – Т. 7, № 1. – С. 36–42. – DOI:10.17150/2225-7845.2015.7(1).36-42.
<http://journalpsy.isea.ru/reader/article.aspx?id=20204>. – Назва з екрана.
2. Бефани А. А. Личность в ситуациях неопределенности и ее инновационный потенциал / А. А. Бефани // Вестник Одесского национального университета. Психология. – 2010. – Т. 15, № 11–2. – С. 18–25.
3. Власенко Ю. А. Психологічний аналіз інноваційного потенціалу особистості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 – Загальна психологія, історія психології / Власенко Ю. А. – Одеса : ОНУ ім. Мечникова, 2003. – 19 с.
4. Зеленина Е. В. К вопросу об актуализации инновационного потенциала педагога [Електронний ресурс] / Е. В. Зеленина // Мир науки, культуры, образования. – 2013. – Вып. № 5 (42). – С. 196–199. – Режим доступу:
<http://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-ob-aktualizatsii-innovatsionnogo-potentsiala-pedagoga>. – Назва з екрана.
5. Ключко В. Е. Инновационный потенциал личности: системно-антропологический контекст [Електронний ресурс] / В. Е. Ключко, Э. В. Галажинский // Вестник Томского государственного университета. – 2009. – № 325. – С. 146–151. – Режим доступу:
<http://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnyy-potentsial-lichnostisistemnoantropologicheskij-kontekst>. – Назва з екрана.
6. Кузнецова О. В. Факторна структура простору адаптивно-інновативних характеристик особистості [Електронний ресурс] / О. В. Кузнецова // Наука і освіта. – 2015. – № 11–12. – С. 66–73. – Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2015_11-12_13. – Назва з екрана.
7. Кучерява Ю. В. Роль післядипломної педагогічної освіти у розвитку інноваційного потенціалу педагога [Електронний ресурс] / Ю. В. Кучерява // Теорія та методика управління освітою. – 2011. – № 7. – Режим доступу:
<http://umo.edu.ua/katalogh-vidani/elektronne-naukove-fakhove-vidannja-teorija-ta-metodika-upravlinnja-osvitoju-vipusk-7-2011>. – Назва з екрана.
8. Миронова И. В. Инновационный потенциал личности как категория научного феномена [Електронний ресурс] / И. В. Миронова. – Режим доступу:
https://interactive-plus.ru/article/15507/discussion_platform. – Назва з екрана.

9. Михайлова О. Б. Структура інноваційного потенціала особистості / О. Б. Михайлова // Вестник Новосибирского государственного университета. Серия "Психология". – 2012. – Т. 6, № 1. – С. 26–31. – Режим доступу: <http://www.nsu.ru/xmlui/handle/nsu/1961>. – Назва з екрана.
10. Овсянкіна Л. А. Проблеми впровадження сучасних інформаційних технологій в гуманітарній освіті [Електронний ресурс] / Л. А. Овсянкіна. – Режим доступу: <http://pgk.npu.edu.ua/index.php/-2-25/91-l-r-4>. – Назва з екрана.
11. Терехова Т. А. Структурно-уровнева модель інноваційного потенціала особистості [Електронний ресурс] / Т. А. Терехова, М. А. Белан // Baikal Research Journal. – 2016. – Т. 7, № 2. – DOI:10.17150/2411-6262.2016.7(2).24. – Режим доступу: <http://eizvestia.isea.ru/reader/article.aspx?id=20687>. – Назва з екрана.
12. Фролов П. Д. Інноваційна активність особистості: сутність та методичні засоби вивчення / П. Д. Фролов // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія "Психологічні науки" : збірник / Чернігівський нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2011. – Вип. 94. – Т. 2. – С. 209–213.
13. Яковенко М. Л. Розвиток інноваційної активності студентства в умовах оновлення вищої школи України : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : спец. 22.00.04 – Спеціальні та галузеві соціології / Яковенко М. Л. – Х. : Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2003. – 20 с.